



09.09.2025

Klima- og miljødepartementet

Uttale til høring på tiltaksplan for villreinen på Hardangervidda

Det vises til Klima- og miljødepartementets høring på forslag til tiltaksplan etter kvalitetsnormen for villrein på Hardangervidda – ref. 25/2668.

Hardangervidda villreinutval mener det haster med å iverksette målrettede, effektive og objektivt begrunnede tiltak for å bedre forholdene for villreinen. Departementet forslag til tiltaksplan har ikke et innhold eller form som kan forventes å bedre forholdene for villreinen på Hardangervidda. Tiltaksplanen er lite målrettet og mangler sentrale og helt nødvendige tiltak for å redusere forstyrrelse- og barriereeffekter. Tiltaksplanen vurderes i stor grad å være en sammenstilling av ikke målrettede og i hovedsak uegnede tiltak. Tiltak som hverken selvstendig eller samlet vil gi nødvendig bedring i villreinens arealbruk, kondisjon eller dyrevelferd. Villreinutvalet støtter IKKE departementets forslag til tiltaksplan. Villreinutvalet anbefaler at Statsforvalteren sitt forslag til tiltaksplan, datert 01.12.2023, legges til grunn for videre arbeid for bedring av forholdene for villreinen på Hardangervidda. Videre arbeid må forankres og ha god medvirkning fra lokal villreinforvaltning, grunneiere og fjellstyrer, samt lokale vernemyndigheter og kommuner.

Kvalitetsnorm for villrein ble vedtatt i 2020, og i 2022 ble første klassifisering av Hardangervidda villreinområde lagt frem. Klassifiseringen ga et ikke godkjent resultat for tilstanden til villreinen og villreinområdet. Dette på tross av at tiltaksplanen / metodikken benyttet, på flere områder undervurderer de negative forholdene for villreinen og villreinområdet. Etter oppdrag fra Klima- og miljødepartementet iverksatte Miljødirektoratet arbeid med utarbeidelse av tiltaksplaner for bl.a. Hardangervidda. Arbeidet ble ledet av hovedansvarlig statsforvalter for villreinområdet, Statsforvalteren i Oslo og Viken.

Miljødirektorater uttrykte i bestillings brevet (02.11.2022) bl.a. følgende om forventet prosess;

- «God medvirkning fra ulike sektorer, forvaltningsnivåer og organisasjoner vil være sentralt i arbeidet.»
- «Viktige aktører i de fleste områder er imidlertid fylkeskommuner og kommuner, villreinnemnder og villreinutvalg, kraftregulanter, vegmyndigheter, landbruksnæring, DNTs medlemsforeninger og øvrig reiselivsnæring»

Statsforvalteren organiserte arbeidet med å nedsette styringsgruppe, prosjektgruppe og ulike tematiske arbeidsgrupper. Det ble arrangert åpne møter og samlinger med brei involvering av alle aktører. Tematiske arbeidsgrupper fikk en bred sammensetting og de alle sentrale aktører fikk mulighet til å bidra konstruktivt i å utarbeide forslag til tiltak som kunne bedre forholdene for villreinen. Hvordan de ulike aktørene benyttet denne muligheten varierte, men uansett var det brei involvering og gode mulighet for alle å bidra konstruktivt. Dette var en stor og krevende prosess dert alle aktører nok følte at det ble for liten tid, men arbeidet ble gitt en streng

tidsramme. Takket være alle innspill fra arbeidsgruppene kombinert med en stor mengde faglig og erfaringsbasert kunnskap om villreinområdet kunne prosjektgruppa utarbeide et faglig og målrettet forslag til tiltaksplan. Et forslag som ble fulgt opp av styringsgruppa og som resulterte i Statsforvalteren sin oversendelse av forslag til tiltaksplan til Miljødirektoratet 01.12.2023.

Statsforvalterens forslag til tiltaksplan inneholdt svært mange tiltak. Det var imidlertid noen hovedtiltak som dannet grunnmuren i tiltakspakkene som kunne forbedre forholdene for villreinen. Øvrige tiltak var tiltak som ytterligere kunne bidra positivt når hovedtiltak var gjennomført. Flertallet av forslag til tiltak står derfor ikke på egne bein, men er avhengig av at hovedtiltak gjennomføres og må sees på som supplerende tiltak. Å gjennomføre et tilfeldig utvalg av foreslåtte tiltak vil derfor ikke være målrettet eller kunne forventes å bidra til å bedre forholdene for villrein. Dette er viktig når tiltaksplanen skal vurderes og tiltak gjennomføres.

Etter at Statsforvalteren leverte sitt forslag til tiltaksplan har Klima- og miljødepartementet brukt 1,5 år på å utarbeide en tiltaksplan som 03.07.2025 ble sendt på høring med frist for innspill 31. oktober. Departementets forslag til tiltaksplan avviker sterkt fra Statsforvalterens forslag til tiltaksplan. Dette skriver også departementet og det frem kommer av høringsdokumentene at dette skyldes at departementet har hatt omfattende dialog og møtevirksomhet med Den Norske turistforening og andre frilufsorganisasjoner, samt på eget initiativ hatt større fokus på motorferdsel. Statsforvalterens faglig funderte tiltaksplan utarbeidet etter brei involvering og prosess er «plukket fra hverandre» av departementet. Dette uten en faglig begrunnelse, men etter en prosess / dialog med noen få aktører bak lukkede dører. Lokal villreinforvaltning, private grunneiere, fjellstyrer, kommuner, lokale vernemyndigheter og andre fagmiljøer på villrein har helt og holdent blitt utelatt fra departementets prosess. Resultatet er at departementets forslag til tiltaksplan mangler sentrale og nødvendige tiltak som er nødvendig for å bedre forholdene for villreinen. Av 57 foreslåtte tiltak er det færre en 20 stk. tiltak som kan bedre forholdene for villreinen, både selvstendig og i sum. Departementet konkluderer selv at om alle tiltak gjennomføres er det middels sannsynlig at villreinområdet når middels tilstand innen 2050 (uavhengig av parameteren meldepliktig sykdom).

Departementet presenterer tiltakene i tiltakspakker, men pakkene synes å mangle de viktigste tiltakene som må danne grunnmuren i slike tiltakspakker. Det fremstår derfor som et «tilfeldig» utvalg at tiltak som hverken enkeltvis eller i sum vil kunne bidra til å bedre forholdene for villreinen. Dette i sterk kontrast til forslaget fra Statsforvalteren som i mye større grad var målrettet og skilte på «grunnleggende viktige tiltak» og «supplerende tiltak», som i sum kunne forvente å få positiv effekt for villreinen. En strategi der *«Ingen skal bidra med alt, men alle skal bidra med litt»* uavhengig av definert utfordring og hva som påvirker villreinen negativt, vil nødvendigvis ikke bli målrettet og effektivt. Departementets forslag vil i hovedsak plage folk og ha liten positiv effekt på villreinen.

Tiltaksplanen er ikke et juridisk dokument og det presiseres at det er frivillig for aktørene å være med på de foreslåtte tiltak.

Hardangervidda har store utfordringer med manglende arealbruk hos reinen der dyra ikke får benyttet de til enhver tid beste beiteområdene. Dette som følge av barriere- og unnvikelseeffekter som følge av menneskelig ferdsel. Hovedutfordringen er manglende bruk av de gode kalve- og oppvekstområdene i vest og nord-vest på vidda. NINA sine ferdselsundersøkelser har slått fast at for stor ferdsel på DNT sitt nett av merkede stier og hytter, alene og uavhengig av annen ferdsel, hindrer reinen å trekke til og oppholde seg i de beste beiteområdene i kalve- og oppvekstperioden samt sommer / tidlig høst. Konsekvensene av dette er dyr i svært dårlig kondisjon, lave kalvevekter, stor parasittbelastning med svært høy dødelighet hos dyra som resultat. Det bør ikke være frivillig for enkeltaktører som i stor grad forårsaker dette om de vil bidra til bedre dyrevelferd eller ikke.

Vinterstid og spesielt på ettervinteren / tidlig vår er reisen negativt påvirket av friluftslivferdsel på DNT sitt nett av stikka løyper, samt annen ferdsel som kiting, hundekjøring, motorferdsel og dagsturer fra hovedveier og hyttefelt i randsona til vinterbeiteområdene. Merkede løyper og åpne turisthytter, i kombinasjon med massiv markedsføring, er motoren for denne aktiviteten.

Tiltaksplanen beskriver ovenfor nevnte problem, men når det gjelder foreslåtte tiltak så følger departementet ikke opp. Mange og svært viktige forslag fra Statsforvalteren for å redusere og styre friluftslivsferdselen og endringer i dokumentert skadelig sti- og løypenett er tatt ut. De forslag som er med er ikke tilstrekkelig og det er presisert at det er opp til Den Norske turistforening (den eneste aktør som merker og tikker løyper i sentrale deler av villreinområdet) selv å avgjør hvilke tiltak (som berører DNT) som blir med i endelig vedtatt tiltaksplan. DNT synes å ha «vetorett» på tiltaksplanens utforming. Tiltak som berører DNT er beskrevet at de enten vil bli gjennomført, endret eller tatt ut av tiltaksplanen. Det er også beskrevet i tiltaksplanen at departementet har hatt mange møter og stor dialog med DNT og at dette i stor grad har påvirket forslaget til tiltaksplan. Dette er «forhandlinger / dialog» bak «lukkede dører» i etterkant av åpne og inkluderende prosesser. Dette er til sidesetting av lokale forvaltningsorgan, og rettighetshavere / fjellstyrer som ikke kan aksepteres. Det må være offentlig forvaltningen, i samarbeid med grunneiere og fjellstyrer, som skal bestemme hvor og hvordan det skal tilrettelegges for merking av stier og løyper i villreinområdet. Kommunens utarbeidelse av kommunedelplan for stier- og løyper, samt verneområdeforvaltningen må være sentrale aktører. Tiltaksplanen legger opp til en overstyring av disses myndighet når det gjelder styring av friluftslivferdselen. Merking av stier og løyper, samt motorferdsel krever tillatelse fra grunneier. Slike tillatelser foreligger ikke for DNT sitt løypenett og motorferdsel aktivitet på Hardangervidda og dette forholdet er helt utelatt i tiltaksplanen.

Departementet har i den tematiske fremstilling av tiltakspakker fremhevet kommunenes rolle som planmyndighet og ansvar ved arealplanlegging og arealforvaltning. Kommunene bes om å gjennomføre planvask i «villrein fjellet». Et nytt begrep for forvaltningen ikke definert område, angitt å være mer omfattende enn begrepet «leveområde». Villreinens leveområde har også et videre geografisk omfang enn det i plansammenheng fastsatt nasjonalt villreinområde. En slik uklar begrepsbruk vil trolig medføre store utfordringer for kommunens arealforvaltning, slik en allerede i dag opplever med begrepsforvirringen knyttet til villreinområde v.a.v. leveområde. Det legges opp til mer tydelige sentrale føringer for kommunene som i mange tilfeller kan være fordelaktig for ivaretagelse av villreinen. Med større grad av sentral styring og bruk av innsigelse overfor kommunen, medfører dette ikke like stor grad av frivillighet som det legges opp til for friluftslivaktørene. Kommunen som planmyndighet og rolle ved utarbeidelse av kommunedelplaner for styring av stier- og løyper er ikke nevnt eller vektlagt. Snarere er presisert at det forventes at regionale sti- og løypeplaner og dermed kommunale sti- og løypeplaner, skal forholde seg innenfor rammene av endelig tiltaksplan når det gjelder styring av friluftslivferdsel og tilrettelegging for dette. Dvs. at regional- og kommunal planmyndighet er fratatt myndigheten til styring av friluftslivferdsel i regi av Den Norske turistforening og andre kommersielle aktører med virksomhet innenfor villreinområdet.

Departementet har på eget initiativ vektlagt tiltak knyttet til motorisert ferdsel og begrensninger i denne. Dette på tross av at de selv skriver at det i de fleste tilfeller ikke er kunnskap om hvordan motorferdselen påvirker villreinen eller hvordan den eventuelt påvirker villreinen negativt. Det må antas at det er motorferdsel aktivitet som bør endres av hensyn til villreinen, men dette må være målrettet og ha en nødvendig grad av objektiv forankring relatert til villreinens utfordringer. Departementet kommer i tiltaksplanen med konkrete «pålegg» overfor lokale forvaltningsmyndigheter mht. innstramming av motorferdsel. Det slås også fast at det «skal» gjøres kraftige innstramminger i muligheten til motorferdselen innenfor verneområdene. Prosessen med utarbeidelse av ny forvaltningsplan for verneområdene på Hardangervidda og endringer av verneforskriftene er allerede igangsatt. Departementet har som kjent en sentral påvirkningsmyndighet på det endelige resultatet. Det synes her å være liten eller ingen frivillighet.

Departementet synes å prioritere friluftslivferdsel og masseturisme fremfor hensynet til villreinen. Bruk og næringsutøvelse på privat eiendom og nytte av bruksretter på statsallmenning, lokalbefolkningens tradisjonelle bruk bl.a. ved jakt og fiske, synes derimot å skulle begrenses mest mulig og i mange tilfeller og gjøres umulig. Med foreslåtte tiltak i tiltaksplanen vil det i fremtiden bl.a. ikke være mulig med bestandsovervåking av villreinen eller benytte jakt som forvaltningsverktøy. Dette innebærer et paradigmeskifte i forvaltningen av villrein, der det ikke er mulig med en målrettet bestandsforvaltning. Uten statlig uttak av villrein vil dette i praksis medføre fredning av villreinen, med ukontrollert bestandsvekst som resultat. Som kjent vil ikke dette være bra hverken for villreinen eller beiteressursene, og vurderes å være i strid med både viltloven og naturmangfoldloven.

Forslag til tiltaksplan inneholder noen få gode og nødvendige tiltak som bør gjennomføres. Disse er imidlertid få og for utilstrekkelige for at det kan forventes noen reel bedring av dyrenes arealbruk og trekkmuligheter. Tiltakene vil ikke gi dyra mer ro eller bedre tilgangen til de beste beiteområdene. Noen bedring i kondisjon og dyrevelferd vil ikke kunne forventes. Tiltaksplanen vurderes så utilstrekkelig at den i sin helhet bør forkastes. Villreinutvalet anbefaler at Statsforvalterens forslag til tiltaksplan, datert 01.12.2023, legges til grunn for videre arbeid for bedring av forholdene for villreinen på Hardangervidda. Videre arbeid må forankres og ha god medvirkning fra lokal villreinforvaltning, grunneiere og fjellstyrer, samt lokale vernemyndigheter og kommuner.

Rødberg, 10.09.2025

Svein Erik Lund
Hardangervidda villreinutval